

Jarosław Powąska

Patriotyzm Jana Pawła II w świetle przemówień powitalnych i pożegnalnych podczas podróży apostolskich do Polski

---

Warszawskie Studia Pastoralne 19, 119-132

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. JAROSŁAW POWAŚKA

**PATRIOTYZM JANA PAWŁA II
W ŚWIETLE PRZEMÓWIEN POWITALNYCH
I POŻEGNALNYCH PODCZAS
PODRÓŻY APOSTOLSKICH DO POLSKI**

*John Paul II's patriotism in the light of the opening
and farewell speeches given during apostolic journeys
to Poland*

Postawa patriotyczna charakteryzuje się umiłowaniem ojczyzny jako miejsca swego pochodzenia¹. Wyrasta z docenienia narodowej tradycji, kultury czy języka². Ogniskuje się wokół czterech głównych kręgów: ojczysta ziemia wraz z materialno-duchowymi wytworami jej mieszkańców; naród; polityczny zwierzchnik wspólnoty współtworzący z nią państwo; ład moralno-społeczny oparty na zasadach cywilizacji, którą wspólnota przyjęła³.

Katechizm Kościoła Katolickiego wskazuje na obowiązek miłości ojczyzny, który wpisuje się w szerszej rozumiany obo-

---

¹ Por. *Patriotyzm*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 20, J. WOJNOWSKI (red.), Warszawa 2004, s. 380.

² Por. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Patriotyzm> z dnia 14.05.2011r.

³ Por. J. Bartyzel, *Patriotyzm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XV, E. Gieglewicz (red.), Lublin 2011, kol. 51.

wiązek wdzięczności i porządek miłości⁴. W takiej optyce można mówić o moralnej cnotce miłości do ojczyzny, jej dziedzictwa kulturowego i ładu moralno-społecznego uformowanego przez normy cywilizacyjno-religijne⁵. Patriotyzm cechuje się dumą z przynależności do narodu, z którego się wyszło i który ukształtował człowieka. Uczucie patriotyzmu jest etyczną sprawnością umożliwiającą wypełnianie obowiązków wobec ojczyzny. Cnota patriotyzmu nakazuje troskę o bezpieczeństwo i pomyślność ojczyzny, pielęgnowanie języka i kultury narodowej, posłuszeństwo prawowitej władzy oraz pogłębianie wiedzy na temat historii i kultury⁶. Patriotyzm motywuje do stawiania dobra ojczystego ponad partykularnymi interesami, a także do poświęcenia się na rzecz ojczyzny włącznie z oddaniem życia⁷.

Wydaje się, że wszystkie powyższe cechy patriotyzmu można odnaleźć w postawie Jana Pawła II, który wielokrotnie podkreślał miłość wobec Polski – Ojczyzny.

Niniejszy artykuł stawia sobie za cel ukazać patriotyzm papieża Polaka. Uprzywilejowanym miejscem poznania osoby i poglądów omawianej postaci jest jego nauczanie. Dokumenty, homilie i przemówienia Jana Pawła II stanowią przebogaty materiał badawczy dla wykazania patriotyzmu tego syna polskiego narodu. Całość tekstów papieskich dotyczących patriotyzmu nie jest możliwa do zanalizowania w ramach niniejszej pracy, dlatego też autor podjął decyzję o zawężeniu materiału badawczego do przemówień powitalnych i pożegnalnych z podróży apostołskich Jana Pawła II do Polski.

---

⁴ Por. KKK 2239.

⁵ Por. J. Bartyzel, *Patriotyzm*, dz. cyt., kol. 51.

⁶ Por. Tamże, kol. 52.

⁷ Por. *Patriotyzm*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, dz. cyt., s. 380.

Należy zauważyć, że prawie podczas każdej pielgrzymki papież-Polak wygłaszał przemówienie powitalne czy pożegnalne, wyjątek stanowią dwie podróże apostolskie. W 1991 roku papież wygłosił dwa przemówienia pożegnalne, ponieważ jego podróż była podzielona na dwa etapy, pierwszy między 1-9 lipca tegoż roku był podróżą po różnych miastach Polski, natomiast drugi etap związany był ze Światowymi Dniami Młodzieży, które odbywały się w Częstochowie. Dlatego też z tego roku posiadamy dwa przemówienia pożegnalne. Podróż apostolska z roku 1995 trwała bardzo krótko i była połączona z wizytą w Czechach; być może dlatego Jan Paweł II nie wygłosił wtedy ani przemówienia powitalnego, ani pożegnalnego. W związku z powyższym w pracy analizie zostanie poddane 8 przemówień powitalnych i 9 pożegnalnych.

Kontekst historyczny papieskich podróży do Ojczyzny

Jedną z cech charakterystycznych pontyfikatu papieża-Polaka są liczne podróże apostolskie. Miały one umacniać w wierze narody i kraje, które odwiedzał. Podróże Apostolskie Jana Pawła II wiązały się często z ważnymi historycznymi wydarzeniami narodowymi. Nie inaczej było w kontekście wizyt apostolskich w Polsce. Szczególny charakter tych wizyt wyrażał się w fakcie, że papież przybywał do Polski nie tylko jako następca apostoła Piotra, lecz także jako *syn narodu polskiego powołany do najwyższej godności w Kościele*⁸. Przywiązanie Jana Pawła II do Polski wyraziło się niewątpliwie w częstotliwości odwiedzin ziemi ojczystej. W sumie odbył 8 podróży

---

⁸ Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie*, 2.06.1979, 1, dalej: PPow 1979.

apostolskich do Polski, większość z nich była dość długa i wypełniona licznymi nabożeństwami oraz spotkaniami. Papież w jednym z przemówień powitalnych tak wyraził potrzebę powrotów do Ojczyzny: *Każdy powrót do Polski to tak, jak powrót pod znajomą strzechę domu rodzinnego, gdzie każdy najmniejszy przedmiot przypomina nam wiele, przypomina nam to, co sercu jest najbliższe, najdroższe*⁹.

Nie sposób przejść do analizy myśli dotyczących Ojczyzny zawartych w przemówieniach powitalnych czy pożegnalnych nie zauważywszy wpierw motywacji jakie poruszały papieża, by skierować swoje kroki do Polski.

Wiele pielgrzymek papieża do Ojczyzny podyktowane było obchodem ważnych wydarzeń czy rocznic historycznych. Podróż apostolska z roku 1983 związana była z jubileuszem 600-lecia obecności Ikony Jasnogórskiej na ziemiach Polski. Przy tej okazji papież wyznał, że czuł obowiązek i potrzebę serca, by być z rodakami w tym ważnym momencie dziejowym¹⁰, dziękując za dotychczasową pomoc Matki Bożej i zapraszając Chrystusa wraz z Jego Matką na dalsze lata¹¹. W 1987 roku Jan Paweł II przybył na obchody Krajowego Kongresu Eucharystycznego. W przemówieniu powitalnym nawiązując do tego wydarzenia stwierdził, że w Eucharystii jednoczy się dar Stwórcy – ziemia, w tym przypadku ziemia polska, z trudem człowieka – owocem pracy rąk ludzkich. Tak

---

⁹ Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku w Strachowie*, 31.05.1997, 1, dalej: PPOw 1997.

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie*, 16.06.1983, 1, dalej: PPOw 1983.

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 23.06.1983, 2, dalej: PPOż 1983.

więc papież dostrzegł w wydarzeniu Kongresowym elementy ojczyście¹².

Pielgrzymka Apostolska z roku 1999 była swoistym przygotowaniem na jubileusz 2000-lecia chrześcijaństwa oraz 1000-lecia organizacji kościelnej na ziemiach Polski. Świątując te jubileusze papież przypomniał chrześcijańskie korzenie Polski i wezwał do podjęcia odpowiedzialności w przekazie wartości chrześcijańskich następnym pokoleniom¹³.

Historia państwa polskiego w latach pontyfikatu Jana Pawła II jest podzielona na dwa etapy. Pierwszy stanowią lata reżimu komunistycznego od 1978 do 1989, natomiast drugi od 1989 aż do 2005 to lata młodej i dojrzewającej demokracji. Wczytu-

---

¹² *Eucharystia jest związana z ziemią. Wnosimy w nią za każdym razem chleb i wino jako symbol wszystkich darów ziemi-darów Stwórcy, oraz owoc pracy człowieka. Od pierwszej przeto chwili naszego spotkania, które wiąże się z Kongresem Eucharystycznym w Polsce, pragnę podjąć ten dar ojczyściej ziemi i ojczyściego trudu, gdziekolwiek on się dopełnia i wypowiedzieć nad nim słowa błogosławieństwa. O ziemi polska! Ziemi trudna i doświadczona! Ziemi piękna! Ziemi moja! Bądź pozdrowiona.* – Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie*, 8.06.1987, 4, dalej: PPOw 1987.

¹³ *Podczas tej pielgrzymki, w przededniu Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, dane nam było powrócić do miejsc, wydarzeń i osób, które w wymowny sposób świadczą o tym, że w ciągu tysiąca lat istnienia Kościoła w Polsce, tajemnica wcielenia Bożego Syna oraz Jego dzieło odkupienia głęboko wrosły w jej dzieje, przez wieki kształtowały jej duchowe oblicze i stanowią mocny fundament dla budowania jej szczęśliwej przyszłości. Świątowania milenium utworzenia organizacji kościelnej w Polsce nie można było rozpocząć inaczej jak w obecności św. Wojciecha. (...) Wyrazem podejmowania odpowiedzialności za przyszłość Kościoła w naszym kraju był II Synod Plenarny stał się okazją do wspólnej refleksji wszystkich wierzących, duchownych i świeckich, nad tym, jak skutecznie realizować zbawczą misję w rzeczywistości współczesnego świata.* – Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 17.06.1999, 2, dalej: PPOż 1999.

jąc się w przemówienia papieskie można dostrzec, że papież niesie przesłanie swojej Ojczyźnie mając w świadomości realia historyczne, a także polityczne w jakich przyszło żyć jego narodowi. Zatem przemówienia z pielgrzymek do Polski będącej pod rządami komunistów nasycone są wielką troską, wezwaniami do jedności¹⁴ oraz cierpliwego dialogu i współpracy dla przezwyciężenia piętrzących się trudności¹⁵, są zachętą do nie tracenia nadziei i wiary w możliwość lepszej przyszłości¹⁶, są wskazywaniem prawdziwego sensu wszelkiego trudu, który najpełniej można odczytać w Chrystusie¹⁷.

Szczególnie mocno reagował papież na próby utrudniania lub wręcz uniemożliwienia mu spotkania się z rodakami w miejscach, które były dla niego szczególnie ważne. Tak było w roku 1983, gdy władze komunistyczne udaremniły papieski zamiar przybycia na Wybrzeże. Jan Paweł II chciał tam umoc-

---

¹⁴ *Pragnę wreszcie, aby owocem moich odwiedzin stała się jedność wewnętrzna mych rodaków* – PPOw 1979,1.

¹⁵ *Potrzebny jest wciąż dialog, cierpliwa wytrwałość, długowzroczność, odwaga w podejmowaniu i rozwiązywaniu nowych problemów.* – Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku Okęcie*, 14.06.1987, 1, dalej: PPOż 1987.

¹⁶ *Oby – powiem to jeszcze raz - pobyt ten mógł przysłużyć się wielkim sprawom pokoju, przyjaznego współżycia pomiędzy narodami i sprawiedliwości społecznej.* – PPOw 1979, 5. *Naród bowiem, jak mówiłem w Warszawie, musi żyć i rozwijać się o własnych siłach.* – PPOż 1983,4.

¹⁷ *Zapraszam Was do wspólnoty – do tej wspólnoty, którą przez pokolenia kształtuje Chrystus. On nie przestaje człowiekowi znużonemu, zagubionemu, człowiekowi, który cierpi, który gubi poczucie sensu – przywracać Sens. Eucharystia jest sakramentem tego wielkiego Sensu. Ona też pomaga odbudować wiarę w słuszne ideały, wolę życia, odbudować nadzieję.* – PPOw 1987,4.

nić ruch solidarnościowy, który znalazł się w trudnym położeniu¹⁸.

Nieco inny charakter, jak wynika to z przemówień papieskich, miały wizyty w Polsce po upadku systemu komunistycznego. Były one wezwaniem do tego, by w wolnej Polsce otworzyć drzwi Chrystusowi¹⁹. Podczas przemówień powitalnych i pożegnalnych papież odwoływał się nader często do chrześcijańskich korzeni państwowości polskiej i narodu polskiego²⁰. Mobilizował i wzywał do podjęcia odpowiedzialności za przekaz wartości związanych z wiarą katolicką następnym pokoleniom²¹.

Patriotyzm Jana Pawła II

Przemówienia powitalne czy pożegnalne wygłoszone z okazji wizyt papieskich zawierają wielki ładunek miłości Ojczyzny papieża-Polaka.

¹⁸ *Proszę więc, abyście przyjęli moją obecność również tam, gdzie nie prowadzi szlak mojej pielgrzymki, gdzie nie jest mi dane przybyć tym razem.* – PPOw 1983,3.

¹⁹ *W dniu inauguracji mego pontyfikatu na placu św. Piotra wypowiedziałem słowa, które pragnę tu dzisiaj powtórzyć: "Nie obawiajcie się przyjąc Chrystusa. Otwórzcie, a nawet otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi. Jego zbawczej władzy otwórzcie granice państw, ustrojów ekonomicznych i politycznych, rozległych dziedzin kultury, cywilizacji, postępu.* – Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku Okęcie*, 9.06.1991, 3, dalej: PPOżO 1991.

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku w Zegrzu Pomorskim*, 1.06.1991, 2, dalej: PPOw 1991; PPOw 1997,3; Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na gdańskim lotnisku*, 4.06.1999,2.

²¹ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 10.06.1997, 4, dalej: PPOż 1997; PPOż 1999,2.

Jana Paweł II mówiąc o Polsce zawsze używał słów nacechowanych szacunkiem i miłością. Szczególnie często używa terminu Ojczyzna²² a także, by podkreślić swoją przynależność do Polski, moja Ojczyzna²³. Miłość papieża-Polaka do Polski widać między innymi wtedy, gdy mówi o swoim kraju ojczystym używając epitetu umiłowana Ojczyzna²⁴ czy też Ojczyzno moja kochana²⁵. W nazwach używanych na określenie Polski nierzadko pojawiały się wyrazy związane z odniesieniem właściwym dla relacji matka – dziecko. Papież stwierdza, że *Ojczyzna jest naszą matką ziemską* i dodaje *Polska jest matką szczególną*²⁶. Również używane przez Ojca świętego inwokacje do Ojczyzny wskazują na jego wielką miłość do Polski: *Pozdrawiam cię raz jeszcze, Polsko, Ojczyzno moja!*²⁷. Warto również zauważyć, że często pojawia się odniesienie do Polski jako ziemi, papież mówi: *O ziemio polska! Ziemio moja!*²⁸.

Pisząc o odniesieniu papieża-Polaka do ojczystej ziemi nie sposób zapomnieć, że sam Jan Paweł II uważał się za syna polskiego narodu²⁹. Mówił o sobie, że jest papieżem-Polakim³⁰. Jednocześnie jako Polak wyniesiony do najwyższej godności w Kościele czuł odpowiedzialność za naród, co wy-

---

²² Por. PPOw 1983,1.

²³ Por. PPOw 1979,1, Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 9.06.1979, 1, dalej: PPOż 1979,1.

²⁴ Por. PPOw 1979,1.

²⁵ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 19.08.2002, 1, dalej: PPOż 2002.

²⁶ PPOw 1983,2.

²⁷ PPOw 1997,2.

²⁸ PPOw 1987,4.

²⁹ Por. PPOw 1979,1.

³⁰ Por. PPOż 1979,3.

rażało się w mówieniu z miłością o tym narodzie i wskazywaniu mu dróg postępowania. Szczególnie często papież odwoływał się do łączności z narodem polskim, kiedy kierował do niego prośbę o modlitwę, zapewniając o swojej pamięci³¹ i o tym, że sprawy polskie leżą mu na sercu³².

Patriotyzm polskiego papieża wyraził się także w szacunku do hymnu polskiego: *Jakież uczucia budzi w moim sercu melodia i tekst polskiego hymnu narodowego, którego przed chwilą wysłuchaliśmy z należną czcią*³³.

Szacunek do ojczyznej ziemi papież wyrażał także poprzez gesty. Jednym z nich był gest ucałowania ziemi. Sam Jan Paweł II w *Przemówieniu powitalnym* z 1983 roku wyjaśnia jego sens: *Pierwszym słowem, wypowiedzianym w milczeniu i na klęczkach, był pocałunek tej ziemi: ojczyznej ziemi. Idąc za wzorem Pawła VI, czynię tak na początku każdej wizyty duszpasterskiej, przez cześć dla samego Stwórcy, oraz dla synów i córek ziemi, do której przybywam. Pocałunek złożony na ziemi polskiej ma jednak dla mnie sens szczególny. Jest to jakby pocałunek złożony na rękach matki – albowiem Ojczyzna jest naszą matką ziemską. Polska jest matką szczególną. Nielatwe są jej dzieje, zwłaszcza na przestrzeni ostatnich stuleci. Jest matką, która wiele przecierpiała i wciąż na nowo cierpi. Dlatego też ma prawo do miłości szczególnej*³⁴.

Patriotyzm jest szacunkiem dla ziemi, która wychowała, dlatego związany jest z porządkiem wdzięczności. Również i Jan Paweł II wiele razy okazywał wdzięczność Polsce i kul-

³¹ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 10.06.1997, 5, dalej: PPOż 1997.

³² Por. Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku w Balicach*, 16.08.2002, 3.

³³ PPOw 1979,5.

³⁴ PPOw 1983,2.

turze polskiej, która go wychowała i ukształtowała. W przemówieniach powitalnych i pożegnalnych odwoływał się do bogatej spuścizny narodowej, tej historycznej jak i literackiej. Przypominał wielkie wydarzenia dziejowe takie jak: chrzest Polski³⁵ utworzenie polskich struktur kościelnych, u fundamentu których była męczeńska śmierć św. Wojciecha³⁶, zjazd gnieźnieński³⁷, uchwalenie Konstytucji 3-ego Maja³⁸ poświęcenie wielu Polaków na rzecz Ojczyzny, by mogła ona kształtować swe dzieje w wolności³⁹, upadek totalitaryzmów w Europie⁴⁰. Uznanie dla kultury i dziedzictwa narodowego bardzo wyraźnie doszło do głosu w jednym z fragmentów papieskiego przemówienia, oto on: *Pozdrawiam was w imię Chrystusa, tak jak nauczyłem się pozdrawiać ludzi tutaj, w Polsce... – w Polsce, w tej mojej ziemi ojczystej, w której stale tkwię głęboko wrośnięty korzeniami mojego życia, mojego serca, mojego powołania, – w Polsce, w tym kraju, w którym – jak napisał Norwid – „kruszynę chleba podnoszą z ziemi przez uszanowanie dla darów nieba...”* (Moja piosnka), – w Polsce, która należy do Europy i do ludzkości współczesnej poprzez cały tysiącletni zrąb swoich dziejów, – w Polsce, która przez cały ciąg tych dziejów związała się z Kościołem Chrystusowym i ze Stolicą Rzymską szczególnym węzłem duchowej jedności⁴¹.

---

³⁵ Por. PPOw 1991,2.

³⁶ Por. PPOw 1997,2.

³⁷ Por. PPOw 1991,2.

³⁸ Por. PPOżO 1991,1.

³⁹ Por. PPOw 1991,1.

⁴⁰ Por. PPOw 1991,3 oraz PPOżO 1991,2.

⁴¹ PPOw 1979,3.

Bogata i niełatwa historia Polski była dla papieża powodem dumy i radości, a jednocześnie spuścizną, którą należy podjąć, by przekazać nowemu pokoleniu Polaków⁴².

Umiłowanie ojczyzny Jan Paweł II wyraził także w stosunku do władz polskich, choć trzeba tu zauważyć, że był on zróżnicowany. W stosunku do władz PRL papież zachował słowa szacunku, ale i dystansu w związku z faktem, że była to władza narzucona Polakom. Natomiast w stosunku do władz demokratycznie wybranych odnosił się jak do prawdziwych przedstawicieli narodu⁴³.

Wnioski pastoralne

Podjmując refleksje pastoralną dotyczącą patriotyzmu Jana Pawła II w świetle przemówień powitalnych i pożegnalnych z jego podróży apostołskich do Polski należałoby w pierwszym rzędzie wskazać na postawę papieża jako przykład dla wszystkich Polaków. Poprzez sposób mówienia o Ojczyźnie, gesty czynione wobec niej, szacunek dla demokratycznie wybranych władz cywilnych, wreszcie uznanie dla dziedzictwa narodowego przemawia głęboka miłość do Polski i polskiego narodu. Warto więc przybliżyć te cechy charakteru Jana Pawła II. Należałoby to czynić w ramach katechez, ka-

---

⁴² PPoż 1979,4.

⁴³ Warto w tym miejscu zacytować fragment przemówienia powitalnego skierowany do prezydenta Lecha Wałęsy w roku 1991: *W osobie pana Lecha Wałęsy jako pierwszego prezydenta III Rzeczypospolitej witam i pozdrawiam wszystkich rodaków, zamieszkujących moją ziemię ojcystą od Bałtyku do Karpat, od wschodu na zachód – wszystkich: każdą i każdego pozdrawiam chrześcijańskim pocałunkiem pokoju.* – PPOw 1991,3

zań, czy przy innych okazjach, zwłaszcza w kontekście obchodów świąt narodowych.

Reflektując nad spuścizną papieską i podejmując kwestię wniosków pastoralnych nie sposób zapomnieć o wskazaniach jakie dawał papież podczas każdorazowych wizyt w Ojczyźnie. Z biegiem lat nie straciły one swojej aktualności. W papieskie drogowskazy dla Polaków obfitowały zwłaszcza przemówienia pożegnalne.

Wskazania jakie udzielał Jan Paweł II można by zawrzeć w hasła pielgrzymki z roku 1991: *Bogu dziękujcie, ducha nie gaście*. Rozumienie tych słów w kontekście Polski papież wyjaśnia w przemówieniu pożegnalnym: „*Bogu dziękujcie*”. (...) *Pan Bóg dał nam przez wstawiennictwo Królowej Polski przewyciężyć dziejowe doświadczenia. „Ducha nie gaście” to znaczy też nie pozwólcie się zniewolić różnym odmianom materializmu, który pomniejsza pole widzenia wartości – i człowieka samego też pomniejsza*⁴⁴. W tych słowach wyraża się podwójna prośba z jednej strony jest to wołanie o wdzięczność Bogu za dar Polski i polskiego dziedzictwa narodowego, a z drugiej strony jest to wezwanie do podjęcia tego dziedzictwa.

Papież wskazuje, że polskiego dziedzictwa kulturowego nie można odrywać od chrześcijańskich korzeni, z których ono wyrasta, jednocześnie podjęcie tego dziedzictwa nie należy rozumieć w duchu mechanicznego kopiowania starych wzorców, lecz jako próbę organicznego powiązania świata wartości z wyzwaniem współczesności. W ten sposób papież postuluje i zachęca do budowania mostów pomiędzy kulturą a wiarą, życiem a Ewangelią⁴⁵. Postulat ten jest niezwykle aktualny choć-

---

⁴⁴ PPożO 1991,2 i 3.

⁴⁵ Por. PPoż 1997,4.

by ze względu na próby zalegalizowania zapłodnienia metodą *in vitro*, czy zrównania w prawach osób tej samej płci.

Szczególnie aktualnym w obliczu licznych polemik polityków jest apel papieża o traktowanie Polski jako dobra wspólnego pomimo różnorodnych przekonań i wizji politycznych⁴⁶.

W roku 1987 papież-Polak przypomniał o czterech podstawowych prawach przynależnych człowiekowi, *są to: prawo do prawdy, prawo do wolności, prawo do sprawiedliwości, prawo do miłości*⁴⁷. W kontekście prawa wymienionego jako ostatnie należy zauważyć, że w jego przestrzeni mieści się i miłosierdzie, a przecież, jak słusznie podkreślił Jan Paweł II nie brakuje ludzi, którzy boleśnie odczuwają trudności związane z kosztami przemian⁴⁸. Patriotyzm będzie więc wyrażał się w miłosierdziu wobec najbardziej potrzebujących.

Na koniec warto przypomnieć jeszcze o jednym wymiarze patriotyzmu, jakim jest patriotyzm pracy. W czasach, gdy Polska może cieszyć się wolnością to właśnie dbanie o to by w Ojczyźnie była wprowadzana Ewangelia pracy, *która zabezpiecza człowieka, i jego godność i prawa, która zobowiązuje, która jest sprawą sumienia i poczucia odpowiedzialności*⁴⁹, jest drogą do realizacji postawy patriotycznej.

Postawa patriotyczna Jana Pawła II oraz jego obfite nauczanie w omawianej kwestii jest bogatą spuścizną, z której szczególnie Polacy powinni czerpać, by uczyć się miłości dla Ojczyzny – Polski.

---

⁴⁶ Por. PPOż 1999,3.

⁴⁷ PPOż 1987, 4.

⁴⁸ Por. PPOż 2002,1.

⁴⁹ PPOż 1983,4.

Summary

Article describing the patriotic attitude of Pope John Paul II. The author refers to the speech of Pope John Paul II during his pilgrimage to the homeland. It also discusses the historical context of papal pilgrimages to the Polish.